

נאך מער וועגן דעם אויפֿקום פֿון ייִדישע נעמען און פֿאַמיליענעמען

Mer om jiddischnamn och deras ursprung (fortsättning från februarinumret)

Yrke

Gerber var garvare, Brenner hade kanske koncession på brännvinsbränning, medan Birbrajer bryggde öl precis som Brøgger. Smoler eller Smolak framställde tjära och Schuster var skomakare. Haker var skogshuggare, Portnoy/Sznajder(man)/Scherman och Kravitz var skraddare medan Cassirer, Vexler och Bankier sysslade med ekonomi. Kantor/Kontor/Singer/Mus(ik)kantor/Spivak och Kazan var kantorer, en Stoler snickare och Neiman skötte församlingsbok och Tsedokekassan.

Kirschner/Kushner/Pelz eller Futterman sydde eller sålde pålsar. Namnet Reznik/Metzger/Schechter/Schochet/Fleischer eller Katsev antydde att de var slaktare i någon form medan Fleischman snarare sålde köttet.

En Furman hade häst och vagn, Tuchman var klädeshandlare, Weitzman sålde säd, Bronfman brännvin och Fischman fisk. Suffixet *-man* innebar ofta att bäraren sysslade med handel.

Goldschmid och Finkelman var juvelerare och inget annat. Aptekman hade sin syssla och Klemperer var plåtslagare. En Kaplan, Levi eller Kohen/Kahane/Kogan/Kagan kände säkert sitt ursprung, Melamed/Malamud var lärare i cheder och en Feldman kunde läsa Kaddish på begravningsplatsen - *dos Feld*, när ingen annan kunde göra detta.

Verktyg

Milstein var en kvarnsten och dess ägare kanske hette så eller som mjölnare Milner. En Midler tillverkade tvål. Młotek var den polska formen för Hamer och Nadel betyder betyder nål (kanske sålde *reb* Nadel kortvaror). Leffler var måhända skedmakare och Nagler framställde troligen spik.

Djur

Flera av djurnamnen återfinns i Bibeln och förknippas då med olika egenskaper. Einhorn (enhörning), Hirsch (hjort), Ber (björn), Adler (örn), Wiesel (vessla), Wolf/Wolk/Wouk/Lupu/Farkas (varg), Kalb, Haas/Zajonts (hare), Leib/Loeb/Löw (lejon), Feigel/Fogel, Falk/Sokol/Solyom, Wallfisch, Vachtel, Sobol, Gans (gås) eller Golub (duva). Ett känt namn är Kafka (kaja), som enligt vissa snarare är en akronym för Lille Jakob/Jankev.

Akronymer

En gammal tradition är att skapa ett namn av begynnelsebokstaven i flera ord:

Israel ben Eliezer, mer känd som **Baal Shem Tov** (Bäraren av det goda namnet), blev Besht.

Katz betyder visserligen "katt" men är som namn akronymen för **Cohen Tsadik** (rättfärdig präst). Chagall har tidigare nämnts som ett exempel på bruket, men även de kända religiösa gestalterna och filosoferna Rambams och Rashis namn är akronymer: **Rabbi Moshe ben Majmoni** respektive **Rabbi Shlomo Itzhaki**. Rambam är för många kanske mer bekant som Maimonides.

Andra kända akronymnamn är Saks/Sachs: **Zera Kodesh**

Shemo ("hans namn kommer från martyrer") och Baron: **Bar Aron** ("son till Aron").

Kvinnonamn

Man kunde förstås tro att reb Perelman handlade med pärlor men det sägs att en hel del familjenamn har skapats efter kvinnonamn.

Per(e)lman var alltså Perls man, Edelman Edls och Gittelman Gitls. På samma sätt var Rivken Rivkes make, Chaiken var Chaikes och han fick behålla detta tillnamn som sitt familjenamn. Frumkin och Dvorkin är andra exempel.

Isaac Bashevis Singer kallade sig själv inte för Singer utan Bashevis, d.v.s. Bat-Sebas.

"A bisele zisvarg - lite godis"...

Jiddischnamn har ändrat skepnad på olika platser, tider och sammanhang. I vissa situationer kunde det också vara lämpligt eller rent av nödvändigt att göra sitt judiska namn "mindre judiskt" och mer "nationellt", om man nu inte bytte det helt och hållet.

Kvinnonamnet Malke (drottning) blev under Maria Terecias tid av tvång latiniserat till Regina med samma betydelse. Kopl fick bli Jakob, Zirl Sara, Mändl Magdalena och Hendl Anna.

Goldschmid blev på polska Złotnik och Schiff blev Okręt (uttalat Okrent), men i Sverige är namnen Zlotnik och Okret.

Rittri blev det hos oss, men vad hette familjen från början? Kanske Chitri (listig), vilket förstås var svårt för den svenska tjänsteman, som gav namnet en "enklare" form. Vad gäller Garelik har det sannolikt att göra med det ryska eller vitryska ordet för bränna/brinna *gorit*, så Gorelik/Garelik kan betyda den som satt eld på något, varit utsatt för en eldsvåda eller en pogrom. Det vitryska familjenamnet Gorelikoff står för en släkting till någon som förlorat sitt hus i en eldsvåda.

Rapaport betydde en gång "läkare från Porto", *royfe fun Porto* (Portugal) - eller Rapa/Rappe från Porto i Italien. Eckstein, (hörnsten), går tillbaka till Psaltarens vers 118:22.

Det vackra kvinnonamnet Shprintse är jiddischvarianten av det sefardiska Esperanza (hopp). London kommer från *lamdn*, lärd man, talmudist, och uttalades kanske *lomdn*. Sommerfeld är ett vackert namn men också en ort helt nära Berlin.

Andra fina namn är Zisman, Ziskind eller Gutman, men verkligt poetiskt är Zingboym. Vem har inte någon gång hört vinden eller fåglarna sjunga i trädet?

Gick Dreyfus med käpp eller betydde namnet bara "tre-fot", som kunde användas på spisen? Låter Giacomo Meyerbeer italienskt? Både ja och nej, men Jakob Majer Ber går väl också bra.

Barbra Streisand? Jo, man strödde ju en gång fin sand över bläckskrift för att den skulle torka...